

Bijlage 3: De route van het Brabants ruimtelijk voorstel (Procesverantwoording 2022-2023)

Inhoudsopgave:

- 1. Inleiding**
- 2. Leeswijzer**
- 3. Achtergrond**
- 4. Brabant Schakelt**
- 5. Samenwerken aan het Brabants ruimtelijk voorstel**
- 6. Route door Brabant**
- 7. Processtappen najaar 2023**
- 8. Uitwerking in 2024**

1. Inleiding

De ontwikkeling van het Brabantse ruimtelijk voorstel kende een relatief kort tijdspad. Veelal nemen dergelijke trajecten veel tijd in beslag. In korte tijd hebben we veel stappen gezet samen met onze Brabantse medeoverheden. Als regisseur nodigde de provincie Noord-Brabant hen uit om mee te denken en belangen, kansen en kaders in samenhang te bezien, zodat we in gezamenlijkheid goede afwegingen en keuzes kunnen maken.

Tegelijkertijd weten we dat we nog een flink aantal stappen moeten zetten. We moeten met elkaar nog zaken onderzoeken en ontdekken. Dit is nodig om maatschappelijke opgaven te realiseren en grote transities vorm te geven. Vanuit dat besef gaan we stap voor stap Brabant toekomstbestendiger en krachtiger maken.

De stappen tot nu toe leiden tot dit Brabantse ruimtelijk voorstel van Brabant. Een voorstel dat we de komende jaren met onze partners verder uitwerken en inkleuren. We zijn dus nog niet klaar. We zetten in december 2023 samen een komma en geen punt. In dit document leest u over de stappen die we gezet hebben en nog moeten gaan zetten.

2. Leeswijzer

In hoofdstuk 3 t/m 7 schetsen we de route naar het Brabantse ruimtelijk voorstel. We zetten op een rij waar de hoofdstukken over gaan.

- **3. Achtergrond: over de aanleiding voor een Brabants ruimtelijk voorstel.**
De oorsprong van de vraag en hoe de provincie Noord-Brabant deze opdracht heeft opgepakt.
- **4. Brabant Schakelt: over de totstandkoming van de aanpak in juni 2022 t/m januari 2023.**
In deze periode is de provincie Noord-Brabant aan de slag gegaan met de vraag wat de impact is van de nationale opgaven, wat er gevraagd wordt van de provincie en hoe de provincie zich hierop gaat organiseren. Kortom: hoe is de Brabantse aanpak van de nationale opgaven en het ruimtelijk voorstel tot stand gekomen.
- **5. Samen werken aan het Brabants ruimtelijk voorstel: over de samenwerking in Brabant.**
Hoe de provincie Noord-Brabant in interactie met het Rijk en Brabantse gemeenten en waterschappen tot het ruimtelijk voorstel is gekomen.
- **6. Routekaarten: over de stappen met het Rijk, regio's, gemeenten en waterschappen.**
De stappen die de provincie Noord-Brabant heeft gezet en nog gaat zetten. Daarvoor hebben we ook een overzicht ontwikkeld in de vorm van routekaarten.
- **7. Processtappen najaar 2023**
In dit laatste hoofdstuk geven we een procesverantwoording van de stappen die zijn gezet na vaststelling van de contourennotitie in september 2023.

3. Achtergrond

In Nederland kennen we een lange traditie van een weloverwogen en kwalitatief hoge ruimtelijke ordening. Daarmee zijn we de afgelopen decennia in staat gebleken grote maatschappelijke opgaven het hoofd te bieden en complexe transitie door te maken. Met als resultaat een mooi en prettig land om in te leven. Daarna ontstond de gedachte dat Nederland 'af' was en werden ontwikkelingen veelal aan de markt over gelaten. De kunst van goede ruimtelijke ordening vanuit de overheid belandde op een zijspoor. Vandaag de dag staat Nederland voor grote maatschappelijke opgaven die een plek moeten krijgen en dus om ruimte vragen. Denk hierbij aan onder andere woningbouw, circulaire economie, duurzame energie- en voedselproductie en mobiliteit. Dat vraagt om een nieuwe en stevige regie op de ruimtelijke ordening en een hernieuwde sterke samenwerking tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten op dit gebied. Samen moeten we de kunst van de ruimtelijke ordening weer gaan verstaan.

Oproep koepelorganisaties

In aanloop naar de kabinetsformatie in 2021 deden de drie koepelorganisaties (IPO, UvW en VNG) namens provincies, waterschappen en gemeenten [een oproep](#) richting het Rijk. Een oproep om opnieuw de handen ineen te slaan. Om gezamenlijk te werken aan de grote maatschappelijke opgaven. En om deze opgaven een goede plek te geven in ons land.

Antwoord Rijk: overheid die regie herneemt en opgaven versnelt

Een nieuw kabinet ging aan de slag. In mei 2022 werd de oproep van de koepelorganisaties beantwoord met de zogenaamde '[ruimtelijke ordeningsbrief](#)'. In deze brief gaf het Rijk aan dat de overheid de regie op de ruimtelijke ordening moet hernemen om de grote maatschappelijke opgaven goed ruimtelijk in te passen in Nederland. Daarnaast gaf het Rijk mee om de aanpak van een aantal maatschappelijke opgaven, waaronder woningbouw en klimaat, te versnellen. Deze aanpak is opgebouwd en geordend langs drie perspectieven: 1) landbouw en natuur, 2) de ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie en 3) leefbare steden en regio's.

Fundament voor de rol van overheden

In de brief werd ook een fundament gelegd 'hoe' de Rijksoverheid kijkt naar haar eigen rol in de ruimtelijke ordening en welke rol en inzet werd gevraagd van provincies, waterschappen en gemeenten. Naar verwachting zou het Rijk in oktober 2022 een startpakket naar provincies sturen. Met als doel om aan provincies te vragen om uiterlijk 1 juli 2023 de nationale en decentrale opgaven te analyseren en te combineren. En op basis daarvan een ruimtelijke puzzel per provincie te leggen. De ruimtelijke puzzels van de twaalf provincies zouden dan op hun beurt de input vormen voor de herijking van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI).

Oppakken van kansen voor onze provincie met 'Brabant schakelt'

Met de ruimtelijke puzzel had het Rijk een eerste aanzet voor ogen om te kijken hoe en in welke mate grote maatschappelijke opgaven per provincie passen. Als provincie Noord-Brabant vonden wij dit een unieke kans om het integraal en gebiedsgericht werken te intensiveren en onze Brabantse opgaven en ambities versneld tot uitvoering te brengen. In juni 2022 startte dan ook een eerste ambtelijke verkenning hoe we deze kans, gebruikmakend van de opdracht van het Rijk, zo optimaal mogelijk konden benutten. Daarin ontstond al snel het idee dat het maken van de ruimtelijke puzzel én onze eigen ambitie vraagt om schakelen tussen interne programma's, tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten en extern met gemeenten, waterschappen en het Rijk. Onder de noemer 'Brabant schakelt' is een werkgroep gestart met de opdracht om een startnotitie op te stellen over hoe de provincie Noord-Brabant zich daarop zou moeten organiseren.

4. Brabant Schakelt

Tijdens de kwartiermakersfase 'Brabant Schakelt' van juni 2022 tot en met januari 2023 is gewerkt aan de startnotitie Brabant Schakelt. In deze startnotitie is bepaald hoe de provincie de regie wil gaan voeren op zowel de nationale als provinciale opgaven én op de totstandkoming van het gevraagde ruimtelijk puzzel. Een puzzel die in samenhang, en dus integraal en gebiedsgericht zal moeten worden ontwikkeld. Een eerste analyse op hoofdlijnen gaf een eerste inzicht in de impact van de nationale opgaven en wat er nodig is om de Brabantse ambities te versnellen.

Extra fondsen van het Rijk

Het Rijk verlangde niet alleen een ruimtelijke puzzel van de provincies, maar stelde voor de versnelling en realisatie van nationale opgaven, ook extra fondsen in:

- Het Transitiefonds Landelijk gebied en Natuur (25 miljard voor de realisatie en versnelling van de doelen voortkomend uit het NPLG);
- Het Klimaatfonds (35 miljard voor de versnelling en realisatie van de klimaat en energieopgaven);
- Het Fonds Woningbouw en mobiliteit (7,5 miljard voor de versnelling en realisatie van woningen en benodigde infrastructuur);

Impact op de provinciale organisatie

Naast financiële impact is ook de impact op de organisatie van de provincie Noord-Brabant op hoofdlijnen verkend. In de provincie Noord-Brabant werken we op basis van de Brabantse omgevingsvisie aan vijf hoofdopgaven¹. Op basis van het principe 'sturen met kaders' is de organisatie van de provincie daar vervolgens ook op ingericht. Versnelling van onze eigen ambities en de Rijksopdrachten leidden ook tot een aantal organisatievraagstukken, die in deze fase verder verkend en uitgewerkt zijn.

Uitgangspunten voor de Brabantse aanpak

Om te komen tot een Brabantse aanpak van de nationale opgaven en de ruimtelijke puzzel is vooraf een aantal uitgangspunten gedefinieerd:

- De Brabantse opgaven uit de omgevingsvisie zijn het vertrekpunt en we gebruiken de nationale opgaven om de Brabantse opgaven te versnellen;
- We komen tot keuzes op basis van de principes 'diep, breed en rond' zoals beschreven in de Brabantse omgevingsvisie en uitgewerkt in het beleidskader leefomgeving;
- We benutten de 'Brabantse manier van samenwerken', we maken zoveel mogelijk gebruik van de bestaande overlegstructuren met het Rijk en de Brabantse partners (waar nodig versterken we deze of ontwikkelen we deze gezamenlijk door);
- We zetten niet alleen in op fondsen vanuit het Rijk, maar ook de EU voor meer slagkracht en uitvoering;
- We gebruiken dit proces als een stimulans voor integraal en gebiedsgericht werken;
- We structureren de opgaven aan de hand van drie perspectieven: 1) verstedelijking, 2) landelijk gebied en 3) klimaat en energie;
- We geven proactief invulling aan onze regierol.

¹ De 5 hoofdopgaven uit de Brabantse Omgevingsvisie: Basis op orde (gezondheid, veiligheid en omgevingskwaliteit centraal), Energietransitie (Brabant in 2050 energieneutraal), Brabant klimaatproof, Slimme netwerkstad, Concurrerende duurzame economie.

Verkenningen naar Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten

Eind september 2022 zijn de eerste verkenningen op hoofdlijnen en de uitgangspunten besproken met Gedeputeerde Staten. Gezien de tijdsdruk die er toen al was (deadline 1 juli 2023) is er nog een extra uitgangspunt toegevoegd: *We staan voor de kwaliteit, uitvoerbaarheid en realisme van de ruimtelijke puzzel en onderliggende producten*. De Provinciale Staten van Noord-Brabant zijn in oktober 2022 met een [Statenmededeling](#) geïnformeerd over de eerste stappen die gezet zijn voor een Brabantse aanpak van de nationale opgaven en de ruimtelijke puzzel.

Bespreking contouren met Brabant Advies en Brabantse overheden

Door vertraging aan de kant van het Rijk bleek uiteindelijk het [provinciaal startpakket fysieke leefomgeving](#) niet in oktober 2022, maar in december 2022 naar de provincies toe te komen. Dit stelde de provincie in staat om de contouren van de Brabantse aanpak van de nationale opgaven en de ruimtelijke puzzel ook nog te bespreken met Brabant Advies in november 2022 en op twee momenten in november en december 2022 met verschillende vertegenwoordigers van Brabantse gemeenten, waterschappen en regio's. Een belangrijk advies uit deze bijeenkomsten was om het niet alleen een plat ruimtelijk ordeningsvraagstuk te laten zijn, maar ook een wenkend perspectief en toekomstbestendig verhaal van Brabant te ontwikkelen.

Verdere uitwerking opdracht van het Rijk aan provincies

Over het startpakket fysieke leefomgeving is PS geïnformeerd met een [memo van de gedeputeerde](#). In het startpakket is de opdracht van het Rijk aan de provincies verder uitgewerkt. De datum voor het inleveren van de ruimtelijke puzzel werd verschoven van 1 juli 2023 naar oktober 2023. Het Rijk heeft aangegeven dat zij aanvullend in december 2023 met provincies tot een ruimtelijk arrangement wilde komen. Ook werd de naam ruimtelijke puzzel veranderd in ruimtelijk voorstel. De ruimtelijke voorstellen van de twaalf provincies zouden dan als input voor de herijking van de NOVI (later Nota Ruimte) gaan dienen.

Start met de Brabantse aanpak

Na het verschijnen van het provinciaal startpakket fysieke leefomgeving is de startnotitie Brabant afgerond en is een start gemaakt met de Brabantse aanpak van de nationale opgaven en het ruimtelijk voorstel. Hierover is PS geïnformeerd met een [statenmededeling](#). Gelijktijdig is een brief aan het Rijk en de Brabantse gemeenten en waterschappen verstuurd waarin wordt uitgelegd hoe de provincie Noord-Brabant haar opdracht oppakt haar regierol invult en partijen uitnodigt om samen een eerste ruimtelijke schets van Brabant te maken:

'Wij nemen als provincie Noord-Brabant die regisserende rol in om te komen tot een ruimtelijk voorstel (oktober 2023) en een ruimtelijk arrangement (eind 2023). Vanuit die rol gaan we integraal en gebiedsgericht verder werken aan alle maatschappelijke opgaven die in de Brabantse gebieden spelen en deze in samenhang bekijken.

Onze partners mogen daarin een proactieve rol van ons verwachten. Vanuit de gevoelde urgentie nemen we het voortouw en faciliteren als provincie het proces, brengen partijen bij elkaar en ontsluiten informatie ter ondersteuning van het proces. Daarin zullen we ook met elkaar tot integrale afwegingen en scherpe keuzes moeten komen. Bij voorkeur doen we dat samen. De provincie heeft daarnaast ook een eigenstandige rol in dit proces als regisseur die de voortgang bewaakt. Als uitgangspunt voor onze regierol hanteren we het principe: 'structurend waar het kan, sturend waar het moet'.

Als provincie bewaken we het tempo van de processen en dagen we onze partners actief uit om mee te denken en mee te schakelen. Daarnaast zien wij dit proces niet alleen als een ontwerpend proces van plannen, tekenen en puzzelen. Het is tegelijkertijd een proces waarbij de samenwerking en het samenspel met onze partners (regio's, gemeenten en waterschappen) centraal staat en wellicht opnieuw vormgegeven gaat worden'.

5. Samenwerken aan het Brabants ruimtelijk voorstel

In januari 2023 is provincie Noord-Brabant gestart met de uitvoering van de Brabantse aanpak van de nationale opgaven en het ruimtelijk voorstel. Dit was een intensieve periode waarin met Brabantse overheidspartners in korte tijd grote stappen gezet moesten worden.

Aanvullend op de uitgangspunten van Brabant Schakelt zijn voor deze fase van de Brabantse aanpak (januari – oktober 2023) een aantal uitgangspunten toegevoegd:

- We kiezen voor een ontwerpende aanpak en bouwen aan een toekomstbestendig verhaal van Brabant;
- We beginnen niet op nul, maar benutten bestaande sectorale, gebieds- en regionale overleggen om ‘producten’ verder uit te werken (o.a. ontwikkelperspectieven NOVEX Stedelijk Brabant en NOVEX de Peel, PMIEK/RE(K)S/CES, BPLG/GGA);
- We organiseren tussentijdse momenten om de perspectieven en producten over elkaar heen te leggen om de ruimtelijke impact te toetsen;
- Het betrekken van Brabanders wordt een belangrijk onderdeel van onze aanpak;
- We gebruiken regionale ontwikkel- en omgevingsdagen om met onze Brabantse partners de voortgang van het ruimtelijk voorstel te bespreken.

Met deze aanvulling zijn de processen voor de Brabantse aanpak van de nationale opgaven en het ruimtelijk voorstel ingericht. Daarbij hebben we gebruik gemaakt van bestaande structuren en processen, zowel intern in de organisatie als extern met Brabantse overheidspartners en het Rijk. Daar waar het nodig was om extra processen en structuren op te zetten is dat ook gebeurd, al dan niet tijdelijk. Voorbeelden hiervan zijn de regionale ontwerpateliers en de reflectiegroepen op bestuurlijk en ambtelijk niveau.

	Brabantse (overheid)partners	Interne organisatie provincie Noord-Brabant
Bestuurlijk (GS-PS)	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurlijke reflectiegroep voor RV en de drie perspectieven • Reflectiebijeenkomsten met Brabantadvies • Regionale ontwikkel- en omgevingsdagen • BO leefomgeving/BO MIRT 	<ul style="list-style-type: none"> • Coördinerend portefeuillehouder voor het Ruimtelijk voorstel • Coördinerend portefeuillehouder op de drie perspectieven • Informatieve themabijeenkomst met PS • Statenmededelingen, statenvoorstellen, overdrachtdossier PS
Ambtelijk	<ul style="list-style-type: none"> • Regionale ontwerpateliers voor RV en voor (bouwstenen) van de drie perspectieven • Directie-reflectie-groep en ambtelijke reflectiegroep • Reflectie bijeenkomsten met BrabantAdvies • Brabantbrede ontwikkelateliers • Directeurenoverleg met het Rijk • Afstemming IPO-verband • Aanhaking NOVI/nota Ruimte 	<ul style="list-style-type: none"> • Stuurgroep Brabant Schakelt • Regieteam ruimtelijk voorstel (ontwerpateliers, schetsweek, periodieke afstemming) • Inloopbijeenkomsten • Q&A-sessie en webcasts

Over de Brabantse aanpak van de nationale opgaven en het ruimtelijk voorstel is Provinciale Staten (PS) in februari 2023 bijgepraat tijdens een [themabijeenkomst](#) en is er gezorgd voor een [overdrachtdossier](#) voor nieuwe Statenleden in aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen van maart 2023.

In de daaropvolgende maanden hebben we op verschillende manieren geïnformeerd over de voortgang van de Brabantse aanpak van de nationale opgaven en het ruimtelijk voorstel:

- Provinciale Staten zijn geïnformeerd met een [Statenmededeling](#);
- Voor Brabantse overheidspartners is een [online magazine](#) ontwikkeld; daarnaast hebben we de regionale ontwikkeldagen en regiodagen benut om de bestuurders van gemeenten en waterschappen te informeren over en in gesprek te gaan over het ruimtelijk voorstel
- Voor een breder publiek is een [pagina op de provinciale website](#) ingericht met daarop voortgangsinformatie in grote lijnen en een [publieksversie van het online magazine](#);
- Ook hebben we op verschillende podia verteld over de Brabantse aanpak van de nationale opgaven en het ruimtelijk voorstel, zoals in Tilburg bij ['Ruimtelijke ordening van Nu'](#).

6. Route door Brabant

Zoals gezegd maakt provincie Noord-Brabant het ruimtelijk voorstel niet alleen. We konden voortbouwen op de typische Brabantse manier van samenwerken². Al jarenlang werkt de provincie samen met andere overheden, bedrijven, onderwijsinstellingen en organisaties om de ruimtelijke ontwikkeling in Brabant vorm te geven. Er liggen inhoudelijk al veel ambities en opgaven die we met elkaar hebben afgesproken. Daarnaast zijn door sterke netwerken en regio's de lijnen in Brabant kort en weten we elkaar snel te vinden. Voor het ruimtelijk voorstel hoefden we op zowel inhoud en als samenwerking niet op nul te beginnen.

Routekaarten

Het ruimtelijk voorstel dwingt tot nog meer integraal denken. Als samenwerkende partijen zijn we er met elkaar achter gekomen dat we al veel hebben georganiseerd, maar dat dit tegelijkertijd vrij sectoraal is ingericht. Met onze Brabantse overheidspartners en het Rijk hebben we afgelopen tijd de eerste stappen gezet naar meer integraal werken aan opgaven en in gebieden. We zijn er nog niet, het vraagt om een nadere uitwerking en afstemming. Het begin daarvoor hebben we gemaakt door overzicht te creëren in de vele processen die er op Brabants niveau lopen in de vorm van [routekaarten](#).

Deze routekaarten geven een inzicht in welke stappen we hebben gezet en nog gaan zetten in 2023. Daarnaast geven ze inzicht hoe verschillende processen met elkaar samenhangen. Daarmee dienen de routekaarten als instrumenten om gezamenlijke processen en afstemming te optimaliseren voor 2024 en verder. De komende tijd gaan we daarover met onze Brabantse overheidspartners in gesprek en willen we de routekaarten verder invullen en concretiseren per regio. Met erkenning voor ieders eigenstandige rol en bevoegdheden, maar wel met de ambitie om samen als één overheid nog steviger te werken aan maatschappelijke opgaven en transities voor Brabant.

² <https://www.brabant.nl/onderwerpen/omgevingsbeleid/samenwerken-aan-de-leefomgeving>

7. Processtappen najaar 2023

In september 2023 is door het nieuwe GS de contourennotitie Brabants ruimtelijk voorstel: Richting geven aan de kwaliteit van Brabant' vrijgegeven voor consultatie. In de maanden september t/m december 2023 is de contourennotitie breed besproken met PS en Brabantse partners. De ontvangen reacties hebben geleid tot een bijstelling van het Brabants Ruimtelijk Voorstel dat eind 2023 is vastgesteld door GS.

Vaststelling contourennotitie Brabants Ruimtelijk Voorstel.

Op 19 september jl. heeft GS een belangrijke stap in dit meerjarige proces gezet. De contourennotitie Brabants Ruimtelijk Voorstel is vastgesteld en vrijgegeven voor consultatie. PS heeft bijgevoegde [statenmededeling](#) ontvangen. Deze Statenmededeling en de [contourennotitie](#) zijn vervolgens [beeldvormend \(6 oktober 2023\)](#) en [oordeelsvormend \(10 november 2023\)](#) behandeld in PS.

Vaststelling beleidskader leefomgeving en oordeelsvormende bespreking contourennotitie

Op 10 november 2023 heeft een [oordeelsvormende bespreking](#) met PS plaatsgevonden over de contourennotitie. Diverse fracties gaven aan vragen te hebben bij de kaderstellende rol van PS. Dit thema kwam ook expliciet terug bij de besluitvormende vergadering over het beleidskader leefomgeving op [27 oktober 2023](#). Bij deze besluitvormende vergadering tweektal moties aangenomen: [de motie 88a-2023 Structureerende keuzes voor Brabant](#) en de [motie 89-2023 tussentijdse evaluatie Beleidskader Leefomgeving](#).

Reflectiebijeenkomsten met BrabantAdvies

BrabantAdvies heeft gedurende het totstandkomingsproces op een aantal momenten gefunctioneerd als een 'spiegel' die vanuit een onafhankelijke blik reflecteerde op het totstandkomingsproces en de inhoud van het Ruimtelijk Voorstel in wording. Dit vinden wij zeer waardevol. Op 8 november 2023 heeft BrabantAdvies het advies 'Kiezen voor het Brabant van Morgen, ruim baan voor ruimtelijke kwaliteit' aangeboden aan GS. Het advies vormt een bundeling van de besproken reflecties en geeft waardevolle noties mee. We zien het advies als ondersteunend aan de door ons ingeslagen weg.

Brede consultatieronde september – december 2023

In de maanden september – december 2023 is de contourennotitie breed besproken met diverse Brabantse (overheids)partners zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau, PS, BrabantAdvies en de interne organisatie. Het is goed te constateren dat het Ruimtelijk Voorstel zoveel betrokkenheid kent in Brabant. In het begin van het proces was het nog best zoeken, maar gaandeweg het proces hebben de partners elkaar steeds beter weten te vinden, in lijn met de samenwerkings- en organisatiekracht van Brabant. Tijdens een groot aantal ateliers, bijeenkomsten en reflectiesessies zijn we aan de slag gegaan. Op ambtelijk niveau hebben we gewerkt met een ambtelijke reflectiegroep en een directiereflectie-groep. Bij veel van deze bijeenkomsten hebben we letterlijk 'Boven de kaart' gehangen. Samen is in kaart gebracht welke kansen, schuurpunten en dilemma's er zijn wanneer we

de nationale, provinciale en regionale opgaven uit de verschillende perspectieven met elkaar confronteren. Op bestuurlijk niveau is meegedacht via de diverse regio-, ontwikkel- of omgevingsdagen en ook is er een bestuurlijke kopgroep geweest met daarin een aantal Brabantse bestuurders. Via een doorlopend geactualiseerd [online-magazine](#), geven we inzicht stappen die we gezet hebben. In onderstaande tabel een overzicht van de bijeenkomsten die zijn geweest (bestuurlijk en ambtelijk).

	September	Oktober	November	December
GS-PS	<ul style="list-style-type: none"> - NOVEX de Peel in GS - Ontwikkel-perspectief NOVEX Stedelijk Brabant in PS 	<ul style="list-style-type: none"> - Informerende sessie over beleidskader leefomgeving en ruimtelijk voorstel - Boven de kaarten sessie nieuw GS. - Oordeelsvorming en besluitvorming beleidskader leefomgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oordeelsvorming PS over contourennotitie BRV 	<ul style="list-style-type: none"> - Boven de kaarten-sessie GS - Oordeelsvormend en besluitvormend GS.
Brabantse partners	<ul style="list-style-type: none"> - Ontwerpsessies - Directiereflectie - Bestuurlijke bijeenkomst ZO - Bestuurlijke bijeenkomst NO 	<ul style="list-style-type: none"> - Bestuurlijke bijeenkomst SRBT - ambtelijke sessie waterschappen - Bestuurlijke bijeenkomst WBW - Regiodag Noord-Oost - Externe expertsessie participatie - Bestuurlijke reflectiegroep BRV 	<ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkel-dag WBW - Ontwikkel-dag SRBT - Brabantstad dinsdag - POHO Wonen ZO - Regio/ontwikkel-dag NO - 4de directiereflectie - externe expertsessies participatie 	<ul style="list-style-type: none"> - Bestuurlijke reflectiegroep BRV - Directiereflectie - Omgevingsdag ZO
Rijk	Accountteam Rijk-PNB 3 ^{de} ijkmoment met Rijk Brabantbreed atelier			
BrabantAdvies		3 ^{de} reflectiebijeenkomst	Aanbieding advies (4 ^{de} reflectiebijeenkomst)	
Intern ambtelijk PNB	Interne expertsessie participatie	provinciebrede inloopbijeenkomst BRV	O-collectief	
Communicatie	Online magazine Publicatie extern routekaart	ambtelijke online info-sessie over contourennotitie		

We hebben tijdens deze bijeenkomsten vele reacties (mondeling en schriftelijk) mogen ontvangen. Het Ruimtelijk Voorstel leeft! De wijze waarop om is gegaan met de ontvangen reacties is te lezen in bijlage 2 bij het Brabants ruimtelijk voorstel.

De consultatieronde heeft geleid tot een gewijzigd voorstel. Een aantal van de wijzigingen betrof o.a.:

- Zowel de perspectiefkaarten als de integrerende kaart van het ruimtelijk voorstel zijn op onderdelen gewijzigd. Het grootste en fundamentele verschil is dat de tijdshorizon uniform is opgetrokken naar het jaartal 2050.
- Er is voor gekozen om de structurerende principes van de eerste ontwikkelrichting 'De Kwaliteit van Brabant' 2050 expliciet te maken en te verwoorden in de tekst. Het gaat hier in de basis niet om 'nieuwe' principes (alle principes zijn gebaseerd op eerdere besluitvorming GS) maar deze principes zijn voor het eerst bij elkaar gebracht en ruimtelijk vertaald naar de kaart.
- Zowel de term als de verbeelding van de zogenoemde focusgebieden leidde in de consultatieronde tot veel reacties. Er is daarom voor gekozen om de term focusgebieden los te laten. In plaats daarvan worden 'generieke en gebiedsgerichte vraagstukken' geïntroduceerd. Dit zijn overkoepelende vraagstukken die om keuzes gaan vragen (op korte, middellange of lange termijn) en die (grote) consequenties en doorwerking hebben op alle perspectieven en op meerdere schaalniveaus: nationaal, (inter)provinciaal, en (boven) regionaal. Voor deze vraagstukken geldt dat er vervolgacties nodig zijn. De acties zijn nodig om:
 - Scherper richting te geven aan de wijziging of aanscherping van Rijks- en provinciaal omgevingsbeleid (Nota Ruimte en/of provinciale omgevingsvisie) en programma's;
 - Randvoorwaarden en condities voor uitvoering en financiering op orde te brengen;
 - Nader (gebiedsgerichte) verkenning of onderzoek uit te voeren omdat nog onvoldoende inzicht en kennis beschikbaar is om (gebiedsgericht) keuzes te maken.

Inwonersparticipatie ruimtelijke opgaven

In de Statenmededeling van juni 2023 stond al vermeld dat we de slag gaan met het uitwerken van een participatiespoor gericht op de Brabander. [Het participatiespoor om de Brabanders te betrekken bij het ruimtelijk voorstel](#) is aanvullend op wat onze Brabantse overheidspartners al doen aan participatie.

In najaar van 2023 hebben we de provinciale randvoorwaarden voor dit participatieproces uitgewerkt. Hiervoor hebben we na de zomer gesproken met provincieambtenaren met participatie-ervaring bij ruimtelijke processen over aanpak, instrumenten en succesfactoren. Dit najaar zijn er vervolgens vier kleinschalige regiobijeenkomsten geweest, met externe participatie-experts in West-, Midden-, Zuidoost- en Noordoost-Brabant. Tijdens deze 'ronde tafels' hebben we gesproken met een vertegenwoordiging van samenwerkingspartners in regio's en gemeenten, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, ondernemers en burgers. Daarbij hebben we op basis van hun ervaringen succesfactoren en randvoorwaarden voor inwonerparticipatie opgehaald.

Na het aanbieden van het ruimtelijk voorstel bij het Rijk, werken we verder aan een samenhangend ruimtelijk plan dat de kwaliteit van onze Brabantse leefomgeving waarborgt. Met een regierol voor de provincie willen we hier als één overheid mee aan de slag, en willen we ook Brabanders betrekken. Daarbij is het doel om inwonerparticipatie bij ruimtelijke opgaven en omgevingsbeleid een structureel karakter te geven, vanuit een Brabants netwerk van overheden en andere relevante partners. Het ruimtelijk voorstel zien we als aanleiding en startpunt hiervoor.

8. Uitwerking in 2024 e.v.

Met het vaststellen van het Brabants ruimtelijk voorstel zetten we een stap in een meerjarig proces waarbij we in samenwerking met onze Brabantse partners en het Rijk het ruimtelijk voorstel verder gaan uitwerken. Het ruimtelijk voorstel vormt de start van een langjarig proces van ontwikkelen, afwegen en kiezen met elkaar. Dit wordt een meerjarig cyclisch proces.

Samen verder werken aan de Brabantse opgaven

De provincie kiest voor een integrale gebiedsaanpak met gemeenten en waterschappen. De provincie hecht veel waarde om als overheden met elkaar deze wegingen en keuzes samen te maken. Ook is het van belang om in de doorvertaling van ruimtelijke doelen naar de gebieden de inwoners een belangrijke rol te geven. Hoe we dit afwegingsproces organiseren, gaan we komende periode samen verder uitwerken. Hoe sturen we als overheden vanuit ieders rol en hoe versterken de overheden elkaar? Het vervolg is dan ook meerledig en richt zich op het Rijk, onszelf en de samenwerking met onze Brabantse (overheid)partners. Gezamenlijk geven we het principe 'samenwerken als één overheid' daarbij steeds meer vorm en inhoud.

Afspraken maken in het Ruimtelijke Arrangement en input voor de nota Ruimte.

We staan aan de vooravond van de invoering van de Omgevingswet en op Rijksniveau wordt gewerkt aan de totstandkoming van de nieuwe nota Ruimte. In deze nota worden keuzes ten aanzien van de leefomgeving in samenhang gepresenteerd met kaartbeelden van Nederland in 2030, 2050 en een doorkijk naar 2100. Het Rijk geeft aan dat de enige manier om de grote opgaven te realiseren alleen mogelijk is door 'heel Nederland' te benutten en geeft daarbij aan een beroep te doen op de onderscheidende kracht van alle landsdelen en perspectief te bieden aan alle regio's.

Het is de bedoeling dat het Brabants ruimtelijk voorstel in 2024 zal leiden tot wederkerige bestuurlijke afspraken tussen Rijk en provincie. Afspraken die nodig zijn voor het ruimtelijk inpassen en uitvoeren van nationale opgaven. Deze afspraken worden vastgelegd in een ruimtelijk arrangement. Het ruimtelijk voorstel vormt tevens input voor de nota Ruimte die in ontwikkeling is.

Verrijking van ons provinciaal omgevingsbeleid en manier van werken

Het ruimtelijk voorstel is echter niet alleen bedoeld als input voor de nota Ruimte. We zien het ruimtelijk voorstel vooral als een 'vliegwiel' voor Brabant. We benutten het voorstel om ons omgevingsbeleid door te ontwikkelen en de samenwerking met onze partners verder te versterken. Dit vanuit een stevige regierol voor de provincie. De integraliteit van de ruimtelijke ordening in ons denken en handelen staat weer prominent op de agenda.

De provinciale regierol ontwikkelen we door vanuit het gebied, met partnerschap, lef en lenigheid

Eén ding is helder: het ruimtelijk voorstel vormt de start van een langjarig proces van ontwikkelen, afwegen en kiezen met elkaar. Dit vraagt een actieve, zelfbewuste rol van de provincie om regie te pakken op de opgaven waar Brabant voor staat. We willen pro-actief invulling geven aan onze

regierol binnen de fysieke leefomgeving. We geven richting aan de uitvoering, samenwerking en de sturing op doelen. Onze regierol werken we de komende periode nader uit. Door te 'doen' en door continue te spiegelen op onze rolname. Dit vraagt om partnerschap, lef en lenigheid. Als provincie hebben we regelmatig te maken met een dubbele rol. Bij voorkeur handelen we als provincie als partner in horizontale samenwerking. Maar soms moeten we als provincie een meer sturende rol vervullen, al dan niet vanuit een wettelijke taak. Met de hernomen regie op de ruimtelijke ordening wordt onze rol anders dan in het verleden.

Naar een verrijking van de Omgevingsvisie

Het proces van de afgelopen tijd heeft duidelijk gemaakt dat de ruimtelijke vertaling van opgaven een duidelijke meerwaarde geeft. Wij willen de concrete inzichten uit het ruimtelijk voorstel en werkboek benutten om de Brabantse omgevingsvisie te actualiseren en te verrijken. Nadrukkelijk geen uitgebreide herziening, maar aanvulling op wat gezamenlijk in dit ruimtelijk voorstel is ontwikkeld. De ambities en principes van onze Omgevingsvisie passen immers nog steeds en staan niet ter discussie.

Werken met één Brabantbreed modulair Omgevingsprogramma?

De uitwerking van het ruimtelijk voorstel gaat niet alleen over samenwerken en beleid, maar ook over (versnelling van) de uitvoering. We maken dit ruimtelijk voorstel immers niet als het zoveelste beleidsstuk, maar om de omgevingskwaliteit van Brabant te versterken en de maatschappelijke opgaven concreet aan te pakken en op te lossen. Een groot aantal maatschappelijke opgaven vraagt om een versnelling van complexe transitie en het meer bij elkaar brengen van opgaven, beleid en uitvoering. Om deze versnelling te kunnen realiseren en beleid en uitvoering meer bij elkaar te brengen denken we aan de ontwikkeling van een nieuw instrument, aanvullend op de provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Als denkrichting wordt gedacht aan de ontwikkeling van een Omgevingsprogramma.

We denken aan de ontwikkeling van één Brabantbreed omgevingsprogramma, dat opgebouwd wordt uit diverse modulaire bouwstenen. Dat kunnen bouwstenen zijn op verschillende schaalniveaus, maar die wel duidelijk ten opzichte van elkaar zijn afgebakend. Sommige opgaven vragen Brabantbreed of nationaal om keuzes en kunnen dan als een Brabantbrede modulaire bouwsteen worden uitgewerkt en toegevoegd aan het omgevingsprogramma. Soortgelijk lopen er diverse uitwerkingen of opgaven op (sub)regionale schaal, zoals de uitwerking van Powerport Moerdijk of de uitwerkingen van de GGA-gebieden of over de grenzen van een of meerdere regio's (zoals NOVEX De Peel, IRM Maas of Zuidwestelijke Delta). Ook die kunnen als bouwsteen aan het omgevingsprogramma worden toegevoegd. Niet alles kan en hoeft tegelijkertijd, maar door op een gestructureerde en samenhangende manier te werken, wordt het omgevingsprogramma steeds verder gevuld. Een omgevingsprogramma is in elk geval voor onszelf bindend. Maar een programma (of delen daarvan) kunnen ook interbestuurlijk worden gemaakt en vastgesteld. Daarmee biedt het programma voor alle vaststellende partijen een directe basis voor uitvoering. Dit past bij het cyclisch werken uit de Omgevingswet en geeft tegelijkertijd optimaal invulling aan het werken als één overheid. We gaan samen met onze partners verder onderzoeken of, en zo ja in welke vorm, dit uitvoerbaar is.